

Opis źródła:

Powieść doroczna (Powieść lat minionych) jest najstarszym zachowanym do naszych czasów pomnikiem historiografii ruskiej. W formie, w jakiej ją znamy, została skompilowana w drugiej dekadzie XII wieku, co tradycyjnie przypisuje się mnichowi Nestorowi. Proces jej powstawania był wieloetapowy i obejmował wykorzystanie różnego rodzaju przekazów: wcześniejszych zabytków historiografii, relacji ustnych etc. Zawarta w Powieści narracja została podzielona na zapiski roczne, które jednak mogą obejmować opis wydarzeń dziejących się na przestrzeni wielu lat. Jej przedmiotem są losy dynastii Rurykowiczów i stworzonego przez nią państwa ruskiego, a także rozrost terytorialny tego ostatniego. Opowieść ta została jednocześnie wpisana w chrześcijańską historię zbawienia.

Ostatni redaktor dopełnił właściwą narrację tak zwanym „kosmograficznym wprowadzeniem”, w którym czytelnik otrzymuje opis świata i jego podziałów, stworzony w oparciu o tradycję bizantyńską, a także dokładne informacje na temat ludów zamieszkujących teren przyszłego państwa ruskiego, a także jego sąsiadów.

Miejsce wydania:

Powieść minionych lat, tłum. opr. F. Sielicki, Wrocław 1999.

Лаврентьевская летопись, Москва-Ленинград 1926-1928 (seria: *Полное собрание русских летописей*, t. 1).

Miejsce przechowywania:

Российская национальная библиотека в Санкт-Петербурге, шифр: Ф.п.IV.2 (online: <https://expositions.nlr.ru/LaurentianCodex/manuscript1.html>).

Tekst źródła:

Fragment wstępu („kosmograficznego wprowadzenia”) do *Powieści dorocznej*

„Tak oto i za naszych czasów Połowcy zachowują teraz prawa ojców swoich: krew przelewają i chwalą się tym, jedzą padlinę i wszelką nieczystość — chomiki i susły, i pojmują swe macochy i jątrewie, i inne obyczaje ojców swoich zachowują. My zaś, chrześcijanie wszystkich krajów, gdzie wierzą w Trójcę Świętą i w jeden chrzest, i jedną wiarę wyznają, mamy zakon jeden, jako że w Chrystusie ochrzcziliśmy się i w Chrystusa przyoblekli.”¹

Słowniczek pojęć

Połowcy – lud turkijski, który począwszy od XI wieku zamieszkiwał stepy czarnomorskie. Ordy połowieckie stanowili głównego przeciwnika państwa Rurykowiczów, aczkolwiek koczownicy ci i ich przywódcy bywali także sojusznikami książąt ruskich.

Jątrew – żona brata, także siostra męża.

Zakon – zasady postępowania, sposób życia.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy)

1. Jeśli przytoczony fragment wyszedł spod pióra twórcy ostatecznej wersji *Powieści dorocznej* to do jakiego stulecia odnoszą się zawarte tu informacje?
2. Jaka jest podstawowa różnica pomiędzy Rusinami i Połowcami, o której wspomina twórca źródła?

¹ *Лаврентьевская летопись*, kol. 14.

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto

1. Przynależność do jakiej wspólnoty ludzkiej stanowi podstawę tożsamości twórcy źródła?
2. Co, poza religią, różni Rusinów od Połowców? Czy według twórcy źródła różnica ta wynika z różnicy religijnej?

Wskazówki:

Słowa „i za naszych czasów” jednoznacznie świadczą o tym, że informacje odnoszą się do momentu powstania *Powieści dorocznej*, czyli do początku XII wieku.

Połowców i Rusinów różni przede wszystkim religia: ci pierwsi nie podzielają wiary w Chrystusa, zaś przynależność do wspólnoty chrześcijan jest najważniejszym elementem tożsamości „Nestora”. W nieprzestrzeganiu przez koczowników chrześcijańskiego „zakonu” dopatruje on przyczyny istnienia innych różnic, związanych z obyczajami (dieta, stosunki rodzinne).

Literatura pomocnicza:

Historiografia ruska, [w:] *Vademecum historyka mediewisty*, red. J. Nikodem, D. A. Sikorski, Warszawa 2012, s. 149-163.

Swoboda W., *Połowcy*, [w:] *Słownik starożytności słowiańskich*, t. 4, red. G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, s. 217.

Jakubowski W., Łużny R., *Literatura staroruska*, Warszawa 1971.

Kijas A., *Ruś*, Poznań 2014.

Poppe A., *Latopisarstwo staroruskie*, [w:] *Słownik Starożytności Słowiańskich*, t. 3, red. W. Kowalenko, G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, s. 22-27

Najważniejsze cezury:

Powieść doroczna uzyskała swoją ostateczną formę w drugiej dekadzie XII wieku. Zawiera ona wykład dziejów Rusi od IX wieku do czasów współczesnych twórcy źródła.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Arkadiusz Siwko.